Stichting Sobibor

JAARVERSLAG 2010 - STICHTING SOBIBOR

COLOFON

Stichting Sobibor, juli 2011
Rietlandpark 229, 1019 DV Amsterdam
www.stichtingsobibor.nl
info@stichtingsobibor.nl
Bankrekening 3302525 t.n.v. Stichting Sobibor te Amsterdam

Bestuur:
Jetje Manheim, voorzitter
Frank van der Elst, secretaris
Hilde Waage en Bennie Vlaskamp, penningmeesters
Alwin Kapiteitn
Rozette Kats

Adviseur: Jules Schelvis
Projectmanager Late gevolgen van Sobibor: Mirjam Huffener

Tekst en redactie: Jetje Manheim en Rozette Kats

Ontwerp en vormgeving: Dick Schrama, grafisch servicebureau Dubbel G
Concept: Circus Sinistra

Fotografie:
tenzij anders vermeld Carlo Huffener, Mirjam Huffener, Jetje Manheim (© Stichting Sobibor)

Foto omslag:
Steen aan de Gedenklaan voor de familie van Leon Feldhendler. Deze steen werd geplaatst door de leerlingen van een school uit Lublin tijdens Holocaust Memorial Day in Polen, op 19 april 2010.

Druk: Grafische groep Dubbel G, Haarlem

Dubbel G
Grafische Groep

© Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de Stichting Sobibor of de betreffende fotograaf.

Stichting Sobibor

INHOUD

Algemeen	5
Het proces-Demjanjuk	6
Activiteiten rondom proces-Demjanjuk	8
Late gevolgen van Sobibor	9
Herinrichting Sobibor	10
Luisterboek Binnen de Poorten	12
Educatiepakket Polen	13
Post uit de Vergetelheid	13
Boek Ooggetuigen van Sobibor	14
Workshop voor Pabo-studenten	15
Herdenkingsreis	15
Herdenking Kindertransporten	17
Website Ooggetuigen	18
Rachel Bozykowskipenning	19
Studiereis	20
Verzetsmuseum - Aktion T4 - ‘levensonwaardig leven’	21
Financiën	22
Dank	23

De Stichting Sobibor is een erkend goed doel

Wanneer u de Stichting Sobibor met een legaat wilt steunen kunt u onze Stichting in uw testament opnemen. Over dit bedrag hoeft u dan geen successierechten te betalen, waardoor het te schenken bedrag voor 100% aan de Stichting toekomt. Omdat de Stichting Sobibor een zogenaamde ANBI-instelling is, kunnen donaties in hun geheel van uw belastingaangifte worden afgetrokken.

Publicaties te bestellen via website

Op de website www.stichtingsobibor.nl vindt u informatie over onze uitgaven. Wij zijn een instelling zonder winstoogmerk. Alle baten worden aangewend voor activiteiten zoals beschreven in dit jaarverslag.

U kunt publicaties bestellen per mail aan info@stichtingsobibor.nl

Mede-aanklagers
David van Huiden, Paul Hellmann, Rob Fransman, Max Degen, Leon Vieyra, Marco de Groot, Jan Goedel
Rob Wurms z.l., Rudie Cortissos, Mary Richheimer-Leijden van Amstel, Ellen van der Spiegel Cohen, Rudi Westerveld,
Rob Cohen, Lotty Huffener-Veffer, Jules Schelvis, Louis van Velzen, Philip Jacobs
© Foto: Michael Jacobs, februari 2011

Al vanaf de tweede helft van 2008 is de Stichting Sobibor betrokken bij het proces tegen Iwan Demjanjuk. Hij staat terecht op verdenking van betrokkenheid bij de moord op 27.900 Joden in het vernietigingskamp Sobibor, die daarheen vanuit Westerbork gedeporteerd waren. Op 30 november 2009 begon het proces in München, in aanwezigheid van achttien mede-aanklagers uit Nederland; vijf anderen lieten zich door hun advocaat vertegenwoordigen. Op 22 december 2009 had elk van de achttien een indrukwekkende getuigenis afgelegd, die ruime aandacht kreeg in de wereldpers. Financiële steun van Maror maakte het de mede-aanklagers mogelijk in München hun getuigenis af te leggen.

Medio januari 2010 werden de getuigen Thomas Blatt en Philip Bialowitz gehoord door de rechtbank in München. Een aantal mede-aanklagers was daarbij aanwezig, evenals de

Stichting Sobibor, ter ondersteuning van deze getuigen in hun zware taak. Met name de getuigenis van Philip Bialowitz werd als schokkend ervaren door de gedetailleerde informatie die hij gaf.
Begin februari werd mr. Manuel Bloch als Nederlandse advocaat toegevoegd aan het Duitse team van mede-aanklageradvocaten. Vanaf dat moment informeerde hij alle betrokkenen na iedere zittingsdag met een overzicht van de gebeurtenissen.
Eind februari was prof. dr. Johannes Houwink ten Cate opgeroepen als getuige-deskundige over de transportlijsten vanuit Westerbork. Ook voor zijn optreden was een groep mede-aanklagers en begeleiding naar München gereisd. Als gevolg van een succesvol wrakingsverzoek van de advocaat van Demjanjuk besloot de rechtbank hem alleen als getuige toe te laten, maar dr. Regina Grüter van het Nederlandse Rode Kruis heeft deze taak in oktober succesvol kunnen afronden.
In de zomer en het najaar ging in de rechtszaal de waarheidsvinding door, maar was er geen taak voor de mede-aanklagers, noch voor de medewerkers van JMW, de Begeleidingsgroep en de Stichting Sobibor. Iedereen bleef op de hoogte door de verslagen van Manuel Bloch, het weblog van Rob Fransman (een van de mede-aanklagers, die voor de Wereldomroep een aan het proces gewijde column schrijft), de Volkskrant-artikelen van Max Pam en de prachtige, compacte bespiegelingen vol compassie van Wim Boevink in zijn dagelijkse Trouw-column 'Klein Verslag'.
Wij organiseerden een aantal bijeenkomsten voor de mede-aanklagers om het onderlinge contact op een ontspannen wijze te kunnen blijven onderhouden.

Op 30 november, de dag waarop een jaar eerder het proces begon, kwamen alle betrokkenen bij elkaar om met Cornelius Nestler, de eerste man van het Duitse advocatenteam van de mede-aanklagers, de aanpak van de requisitoiren te bespreken. Deze zouden in april 2011 gehouden worden. Het vonnis van de rechtbank zou circa vier weken later volgen.
http://www.stichtingsobibor.nl/press/nederlands

Max Degen, Hetty van Emden (JMW), Martin Haas, Vera de Jong, Shifra Wurms

Mede-aanklagers,
hun partners en begeleiders op het zomerterras van het Joods Historisch Museum

Begin mei 2010 kwam Cornelius Nestler naar Amsterdam, waar hij op uitnodiging van de Vrienden van het NIOD een lezing gaf in de Uilenburger Sjoel in Amsterdam. Jetje Manheim van de Stichting Sobibor verzorgde die avond de inleiding.

Diezelfde maand vertelde Margalith Kleijwegt, journaliste bij Vrij Nederland, de mede-aanklagers over haar ervaringen tijdens het bijwonen van het eerste proces tegen Iwan Demjanjuk in Israël.

Midden in de zomer, voorafgaand aan de NIOD-presentatie van de website www.sobiborinterviews.nl in de Hollandsche Schouwburg, kwamen alle mede-aanklagers bijeen voor een gezellig samenzijn op het zomerterras van het Joods Historisch Museum.

In november en december werden de mede-aanklagers uitgenodigd voor een lunch bij de Poolse ambassadeur, de heer dr. Janusz Stanczyk, en voor een high tea bij de Duitse ambassadeur, de heer dr. Heinz-Peter Behr. Bij beide ambassadebezoeken was de ambassadestaf aanwezig. Het eerste bezoek werd gekoppeld aan een bezichtiging van de liberale synagoge in Den Haag, het tweede gevolgd door een gezellige maaltijd voor mede-aanklagers onderling.

LATE GEVOLGEN VAN SOBIBOR

Aan de vooravond van het proces-Demjanjuk, in het najaar van 2009, is Stichting Sobibor gestart met het vastleggen van de levensgeschiedenissen van de mede-aanklagers en overlevenden van dit voormalige vernietigingskamp in het project *Late gevolgen van Sobibor*. Een kleine veertig mensen zijn inmiddels geïnterviewd door prof.dr. Selma Leydesdorff (hoogleraar Oral history en cultuur aan de Universiteit van Amsterdam). Mirjam Huffener is projectmanager namens Stichting Sobibor. Deze interviews gaan behalve over Sobibor ook over het leven dat daaraan voorafging en over hoe de overlevenden en nabestaanden dat leven na de oorlog weer oppakten. Het hiermee gecreëerde corpus van herinneringen heeft ten doel een groter, en zo mogelijk internationaal publiek bekend te maken met de geschiedenis van Sobibor als onderdeel van de vernietiging van het Nederlandse Jodendom.
Alle interviews zijn inmiddels ge-edit. Een volgend stadium in dit project is het ontsluiten van deze interviews. Daarvoor worden de interviews getranscribeerd. Hierbij worden woorden uit de transcripties gekoppeld aan de gesproken tekst. Door een woord te typen in het zoekvenster wordt het bijbehorende videofragment opgeroepen en kan op de site het betreffende fragment bekeken worden. Ook wordt ondertiteling van de interviews verzorgd. Er wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de nieuwste technische ontwikkelingen op dit gebied.
De website die nodig is om deze interviews te ontsluiten, is momenteel in ontwikkeling. Het is belangrijk dat deze interviews voor een groot publiek beschikbaar komen om het beeld van de oorlog en de Jodenvervolging, en in bijzonder het beeld dat jongeren daarvan hebben, aan te vullen. Over Sobibor is relatief weinig bekend, terwijl dit kamp een grote rol heeft gespeeld in de Nederlandse geschiedenis. Het is het proces-Demjanjuk dat het afgelopen jaar voor een grotere bekendheid van dit kamp heeft gezorgd.
Het project wordt mogelijk gemaakt door subsidies van het Ministerie VWS (Eenheid Oorlogsgetroffenen en Herinnering WOII), de Stichting Levi Lassen, de Mondriaan Stichting, het Fonds voor Vrijheid en Veteranenzorg, het VSB-Fonds en Maror.
De voortgang van dit project is te volgen op www.lategevolgenvansobibor.nl. Voor eind 2011 moet dit project worden opgeleverd.

Prof.dr. Selma Leydesdorff

Mirjam Huffener

Museum Sobibor

Ruim twee jaar geleden, op 23 september 2008, werd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) bekendgemaakt dat het terrein van het voormalige vernietigingskamp Sobibor met financiële steun van Polen, Israël, Slowakije en Nederland heringericht zal worden. Er is tussen de vier landen een 'Memorandum of Understanding' tot stand gekomen waarin de belangrijkste uitgangspunten voor de herinrichting zijn vastgelegd. Zo wil men onder andere het huidige museumpje vervangen door een nieuw te bouwen herinneringscentrum en zullen mogelijk de grenzen van het voormalige kampterrein gemarkeerd worden. Bovendien wil men de velden met as van vermoorde Joden duidelijk zichtbaar maken als massagraven. Deze velden bevinden zich rondom de zogenaamde Asheuvel en liggen er nu nog ongemarkeerd en overwoekerd bij.

In de afgelopen twee jaar hebben er tussen de vier genoemde landen verscheidende gesprekken plaatsgevonden. De Stichting Sobibor is hierover steeds geïnformeerd. Concrete afspraken over de herinrichting zijn er echter nog altijd niet. Nadat ons op 10 april 2010 het nieuws bereikte dat bij een vliegtuigongeluk vele Poolse overheidsfunctionarissen waren omgekomen, werd al snel duidelijk dat dit mogelijk gevolgen voor de herinrichting van Sobibor zou hebben. Onder

de 96 slachtoffers bevonden zich namelijk ook Tomasz Merta en Andrzej Przewoznik, de twee Poolse hoofdverantwoordelijken voor de herinrichting. De gesprekken over Sobibor zijn hierdoor begrijpelijkerwijs maandenlang stil komen te liggen. Stichting Sobibor doet al het mogelijke om de door VWS aangestelde Nederlandse expertgroep te voeden met onze wensen ten aanzien van de herinrichting. De Gedenklaan speelt hierin voor ons een belangrijke rol. Het bestaan van deze plek voor individueel herdenken blijkt niet alleen van belang voor de gemoedsrust van de nabestaanden in Nederland, die aan de laan een steen lieten plaatsen. Ook voor de Poolse leerkrachten en scholieren, met wie wij jaarlijks de Gedenklaan bezoeken, blijkt juist dat individuele aspect van belang te zijn om te kunnen bevatten wat de Sjoa heeft betekend voor de Joden. Daarnaast hechten wij aan het behoud van de sfeer van de plek en vragen wij te waken voor al te ingrijpende veranderingen. Gebleken is dat ook de Nederlandse expertgroep deze zaken belang toekent en dit inbrengt in het internationale werkgroepoverleg. Besluitvorming vindt plaats in een Stuurgroep, waarin VWS participeert.

Eind november en begin december zijn afgevaardigden van Polen, Israël, Slowakije en Nederland weer bij elkaar gekomen om opnieuw over de toekomst van Sobibor te praten. De plannen krijgen inmiddels meer vorm, maar definitieve besluiten zullen pas in 2011 genomen kunnen worden.

http://www.stichtingsobibor.nl/gedenklaan/actualiteit

Twee leerlingen uit Lublin tijdens de herdenking in Sobibor op 16 mei 2010

LUISTERBOEK BINNEN DE POORTEN

Op 8 april, exact 65 jaar nadat Jules Schelvis door het Franse leger in Vaihingen/Enz (Duitsland) werd bevrijd, presenteerden wij met een inleiding door Rozette Kats in samenwerking met Boekhandel Van Rossum te Amsterdam het luisterboek *Binnen de Poorten*.

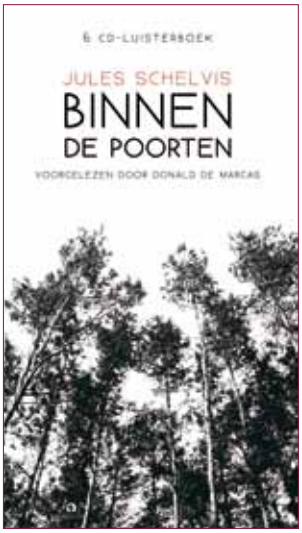

Het idee voor dit luisterboek werd twee jaar eerder geboren tijdens de uitreiking van de Rachel Borzykowskipenning aan uitgever Walter Wybrands van de Bataafsche Leeuw, die alle boeken van Jules Schelvis uitgeeft. Donald de Marcas, die tijdens deze gebeurtenis enkele aangrijpende passages voorlas uit Binnen de Poorten, zegde onmiddellijk belangeloos zijn medewerking toe met de woorden "Het moet gelezen worden. Het moet gehoord worden. Het moet de mensen bekendgemaakt worden. Aan iedere volgende generatie opnieuw." Een prachtig aanbod voor ons, want De Marcas heeft ruim veertig jaar ervaring als radiopresentator, nieuwslezer, hoorspel- en stemacteur. Bovendien heeft hij, zelf van Joodse afkomst, altijd lotsverbondenheid gevoeld met diegenen die na de Sjoa nog konden en wilden getuigen.
In 2009 zijn de opnames tot stand gekomen en werd Rubinstein, de bekendste uitgever van luisterboeken in Nederland, bereid gevonden deze uitgave in haar fonds op te nemen.
Het luisterboek *Binnen de Poorten* bestaat uit 6 cd's en is voor € 19,95 via de boekhandel te verkrijgen
(ISBN/EAN: 9789047609483).

Jules Schelvis, Jetje Manheim en Donald de Marcas

EDUCATIEPAKKET POLEN

Op 10 april, de dag van het tragische vliegtuigongeluk bij Smolensk, waarbij een deel van de Poolse regeringstop om het leven kwam, presenteerde een aangedane Marek Bem, directeur van het Museum Wlodawa/Sobibor, het educatiepakket voor Poolse scholen over Sobibor en de gevolgen van de Sjoa. De presentatie vond plaats bij de Anne Frank Stichting, waarbij naast deze instelling de Provincie Gelderland, freelancer Alex Bakker en de Stichting Sobibor aanwezig waren.
Onderdeel van dit educatiepakket, dat uit vier dvd's en bijbehorend lesmateriaal bestaat, is een Poolse vertaling van het zeer succesvolle educatiepakket Joodse kinderen in kamp Vught, dat door Mirjam Huffener in samenwerking met o.a. Alex Bakker is ontwikkeld. Beiden hebben meegewerkt aan de totstandkoming van dit Poolse lesmateriaal. De Provincie Gelderland, die uit hoofde van de samenwerking met de provincie Lubelski (waarin Sobibor gelegen is) een belangrijke betrokkene bij Sobibor is, werkte mee op financieel gebied.
Het is het eerste educatiepakket in deze eigentijdse opzet, dat in Polen beschikbaar komt over dit onderwerp.

Iwona Kryczka en Jola Wasilewska, twee docenten uit Lublin met het Poolse educatiepakket

http://www.stichtingsobibor.nl/samenwerkingsprojecten

POST UIT DE VERGETELHEID

Na de zeer positieve ontvangst van de tentoonstelling *Post uit de vergetelheid* is deze na de opening in januari 2009 al menigmaal opgesteld geweest. In maart 2010 was de officiële opening in het Rijssens Museum, de woonplaats van samensteller en onze penningmeester Bennie Vlaskamp.
De opzet en uitvoering van deze tentoonstelling blijken zo aansprekend dat Compaan uitgevers interesse toonde het materiaal als boek uit te geven. Eén overleg van Bennie Vlaskamp en mede samenstellers Arie van Dalen en Mirjam Huffener bleek voldoende om daar daadwerkelijk toe over te gaan. Dat projecten niet altijd een lange doorlooptijd behoeven,

bleek wel uit het feit dat enkele maanden later het prachtig vormgegeven boek al beschikbaar was voor presentatie.
Medio april vond de officiële presentatie plaats in het Joods Historisch Museum in Amsterdam. Omri Polak, de kleinzoon van Martin Polak, die een belangrijke briefkaart aan de tentoonstelling afstond, las de kaart voor, die de broer van zijn grootvader vanuit de trein van Westerbork naar Sobibor aan zijn familie had gezonden. Een van de mede-aanklagers in het proces tegen Iwan Demjanjuk, Rudie Cortissos, bood Bennie Vlaskamp bij de presentatie enkele originele documenten uit zijn eigen archief aan. Deze worden vanaf 2011 in de expositie opgenomen, evenals documenten die door Ernst Verduin ter beschikking werden gesteld.
Voor de data en locaties waarop de expositie in 2011 te bezichtigen is, zie onze website http://www.stichting-sobibor.nl/tentoonstelling-post-uit-de-vergetelheid. Het boek *Post uit de vergetelheid* is voor € 19,90 onder andere verkrijgbaar bij de boekhandel (ISBN-978-94-903740-8-2).

BOEK OOGGETUIGEN VAN SOBIBOR

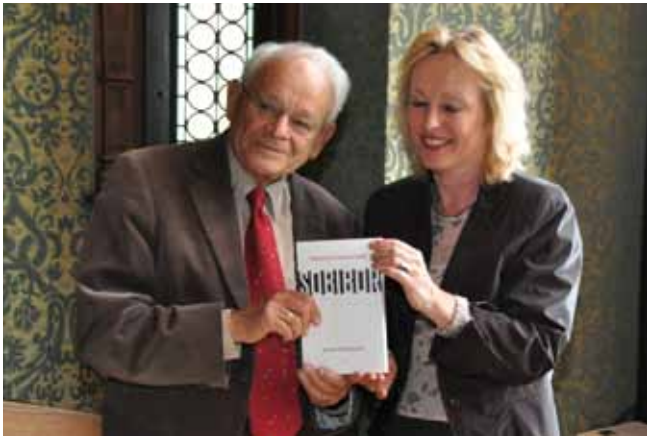

Dr. Jules Schelvis en mw. dr. Jet Bussemaker

Twee dagen voor Koninginnedag presenteerde het NIOD met uitgeverij Ambo het boek *Ooggetuigen van Sobibor.* Hierin brengt Jules Schelvis de getuigenissen en de persoonlijke geschiedenissen bijeen van dertien overlevenden van de opstand van Sobibor en twee getuigen. Prof. dr. Johannes Houwink ten Cate verzorgde de inleiding. Deze getuigenissen zijn een bewerking van de interviews die in de jaren tachtig van de vorige eeuw door Jules in samenwerking met de slaviste Dunya Beur op video werden opgenomen. Enige maanden later (zomer 2010) werden ze toegankelijk voor het publiek via een website die door het NIOD is opgezet. Voordat Jules Schelvis het eerste exemplaar van het boek mocht uitreiken aan de staatssecretaris mw. dr. Jet Bussemaker, werd een deel van het interview met Arcadi Wajspapir vertoond.
Het boek *Ooggetuigen van Sobibor* is een uitgave van Ambo en is voor € 19,95 verkrijgbaar bij de boekhandel
(ISBN 978 263 2314 0).

WORKSHOP PABO-STUDENTEN

Onder het motto *Een mens zonder herinnering is een mens zonder toekomst* (Primo Levi) verzorgden Betty Schols-Meents en Jeannette Tuininga-Bottema namens de Stichting Sobibor in april een workshop voor studenten aan de Pabo Thomas Moore te Rotterdam.

Aan de hand van het lespakket *Joodse kinderen in kamp Vught* verdiepten de studenten zich in het Kindertransport van bijna 70 jaar geleden en in de omstandigheden die tot zulke gebeurtenissen kunnen leiden.
Het leverde een ochtend op met levendige discussies door gemotiveerde studenten die veel vragen stelden en eigen ervaringen uitwisselden en daarmee als vanzelfsprekend invulling gaven aan het thema van de dag: Vrede maak je met elkaar.

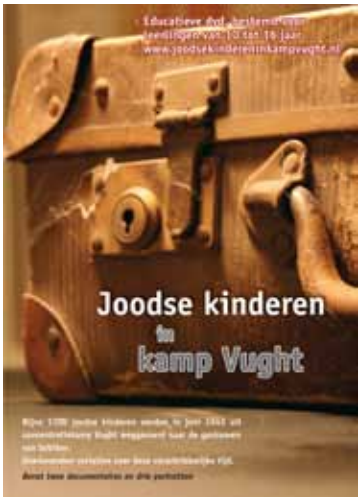

HERDENKINGSREIS

Namen lezen bij de asheuvel tijdens de herdenkingsreis

De as van de IJslandse vulkaan hield de deelnemers aan de Herdenkingsreis van 2010 in april in Nederland. Gelukkig konden wij een maand later (van 14 t/m 17 mei) de reis alsnog maken. Slechts enkele van de 33 deelnemers konden zich hiervoor niet vrijmaken, zij zijn voornemens de reis van 2011 mee te beleven. Voor deze reis ontvingen wij subsidie van Maror en het Fonds voor Vrijheid en Veteranenzorg.
http://www.stichtingsobibor.nl/reizen/herdenkingsreis

Wim Boevink, columnist van Trouw, beschreef de reis op drie achtereenvolgende dagen in zijn dagelijkse column 'Klein Verslag'. Onderstaand de tekst van zijn bijdrage over de dag van de herdenking op 15 mei:

Klein verslag - 19 mei 2010 - Wim Boevink

DIE STEEN KAN ER TEGEN

Ze vonden hun steen, met daarop het bordje met de namen.

Stel je voor: je staat in een godvergeten en van muggen vergeven oord, op een pad tussen een woud van nare dennen, met van die kale stammen en boven wat groen, ergens in een uithoek van Polen, zo'n uithoek die in de winter schier ondoordringbaar is, en je kijkt naar een steentje met een paar namen erop en je weet: daarvoor ben je gekomen, die steen zal je verdriet opnemen, die kan er tegen, die is ervoor gemaakt.

Sobibor, 2010.

Bij dat steentje staan Barbara en haar familie. Armen om elkaar heen.
Sobibor was een vernietigingskamp. Hoe vaak moet ik dat hier nog schrijven? Zo vaak als nodig is. Ultrageheim naziproject. *Aktion Reinhardt*. Doel: vernietiging van Joden. Poolse, maar ook van elders. In deze uithoek rolden tussen maart en juli 1943 negentien deportatietreinen binnen uit Westerbork – met ruim 34.000 joden. Achttien konden het navertellen.

Sommigen van de mensen in die treinen uit Westerbork hebben voor ze werden opgepakt nog hun kleine kinderen weten te verstoppen bij vrienden of kennissen. Die kleine kinderen zijn nu groot, zeventigers. Enkelen van hen stonden dezer dagen in dat bos van dennen, dat Sobibor nu is. Want meer is er niet van over, de dennen die er staan zijn – om alle sporen uit te wissen – in opdracht van de SS geplant, door werkjoden uit Treblinka, die ook dat niet overleefden.

Later, in de jaren zestig, is er een pad gebaand door dit bos, en zijn er een paar loodzware monumenten geplaatst en is de vermoedelijke plaats van de gaskamer met communistische fijnzinnigheid geasfalteerd. En pas begin deze eeuw is men begonnen met de aanleg van een tweede pad, een gedenklaan, ongeveer langs de route die de mensen uit de treinen naar die gaskamer aflegden, naakt, mannen, vrouwen en kinderen. Honderden stenen liggen daar nu inmiddels, zoals die van Barbara en haar familie.

We liepen naar de open plek, daar waar zich volgens enkele bodemmonsters de asputten bevonden. Daar werd kaddisj gezegd en werden de namen gelezen van geliefden die hier verdwenen. Een oudere dame zong, met breekbare stem, een psalm.

Stel je ook dit hier voor: die open plek, het geboomte rondom, een symbolische heuvel van as, en daarvoor dat groepje mensen.

Ze zouden twee minuten stilte houden. Een heer van 83 lukte dat niet, hij brak in huilen uit, snikte als een kind, destijds een jongen uit Amsterdam, die op zijn zeventiende zijn even oude joodse jeugdvriend verloor en hem overal zocht. En nu is hij hier, een oude man met hartklachten, ondersteund door zijn zoon, en hij kan niet meer stil zijn, ook geen twee minuten. Na afloop zei hij: Naarmate ik ouder werd is het erger geworden.
Stel je dus voor, zo stond die groep daar, twee minuten in stilte, en hoorde het zoemen van de muggen, de wind in die bomen en de uithalen van een oude man, die huilde als een kind.
© Trouw 2009, op dit artikel rust copyright

Donald de Marcas leest de proclamatie voor waarin de deportatie destijds werd aangekondigd.

Ernst Verduin en Lotty Huffener worden geïnterviewd door Rozette Kats

Op de eerste zondag in juni vond in Nationaal Monument Kamp Vught de herdenking van de Kindertransporten plaats. Op 6 en 7 juni 1943 werden 1296 Joodse kinderen uit kamp Vught gedeporteerd. Zij waren van enkele dagen tot 17 jaar oud. Via het doorgangskamp Westerbork werden zij in overgrote meerderheid, de meesten met hun moeder, naar het vernietigingskamp Sobibor afgevoerd, waar zij de dood vonden in de gaskamers.

Langs het pad naar het Kindermonument, waar de herdenking plaatsvond, lazen scholieren de namen en leeftijden van de gedeporteerde kinderen en reikten aan iedere bezoeker papieren bloemen uit, die later bij het monument konden worden gelegd. Net als ieder jaar las Donald de Marcas de proclamatie voor waarin de deportatie destijds werd aangekondigd en net als ieder jaar hield rabbijn Benyomin Jacobs een voordracht. Marcel Worms verzorgde de muziek en de zon bescheen de tientallen witte ballonnen die aan het eind van de bijeenkomst door de leerlingen werden opgelaten.

Het middagprogramma was opgebouwd rond de documentaire *Wat kunnen ze nu met ons doen?* In deze film vertellen vier personen over hun ervaringen met de Kindertransporten. Na vertoning van de documentaire werden Lotty Huffener-Veffer en Ernst Verduin, die hierin beiden aan het woord komen, geïnterviewd door Rozette Kats, waarbij zij ook vertelden over hun leven voor en na deze schokkende gebeurtenis. De documentaire *Wat kunnen ze nu met ons doen?* maakt deel uit van het educatiepakket *Joodse kinderen in kamp Vught* en is ook los verkrijgbaar voor € 12,- bij Stichting Sobibor en Nationaal Monument Kamp Vught.

Een tentoonstelling over de Kindertransporten zal tijdens de herdenking van 2011 worden geopend.

Aleksej Waizen

Het was zomers warm toen op 20 juli de door het NIOD georganiseerde officiële presentatie in de Hollandsche Schouwburg plaatsvond van www.sobiborinterviews.nl. Deze dag was gekozen omdat op 20 juli 1943 de laatste van de negentien treinen vanuit Westerbork naar Sobibor vertrok.

In deze interviews vertellen naast dertien overlevenden van de opstand van Sobibor ook twee omwonenden van het kamp over hun ervaringen. Veel van deze interviews werden in 1983 en 1984, ten tijde van het proces in Hagen (Duitsland) tegen Sobiborkampbeul Karl Frenzel, uit persoonlijke belangstelling gemaakt door Jules Schelvis en Dunya Breur. Omdat Alexander Petsjerski en Arcadi Wajspapir van de Russische autoriteiten geen toestemming kregen te getuigen in het proces tegen Frenzel, reisden Jules Schelvis en Dunya Breur voor deze interviews naar het Russische Rostov aan de Don.

Arcady Wajspapir

Interessant is dat nu nog in leven zijnde overlevenden van de opstand in Sobibor in 2010 opnieuw geïnterviewd zijn. Dit keer door prof.dr. Selma Leydesdorff, hoogleraar Oral history en cultuur, in het project 'Late gevolgen van Sobibor' dat in opdracht van Stichting Sobibor wordt uitgevoerd door projectmanager Mirjam Huffener. Deze nieuwe interviews met hen gaan niet alleen over de opstand in Sobibor, maar ook over hun leven voor en na de oorlog. http://www.lategevolgenvansobibor.nl/

Aleksej Waizen met tolk dr. Nanci Adler; drie foto's tijdens interviews door Selma Leydesdorff

Selma Engel

Om de in 2009 overleden Dunya Breur postuum te eren hebben wij op 27 augustus jl. de Rachel Borzykowskipenning uitgereikt aan haar zoons Sander en Gerben Breur. Wij hadden het plotselinge bericht van haar overlijden ontvangen toen wij medio 2009 werkten aan de voorbereiding van de publicatie op internet van de interviews die Jules Schelvis samen met haar in 1983 en 1984 maakte met de overlevenden van de opstand in Sobibor. Inmiddels zijn al deze interviews door het NIOD toegankelijk gemaakt via de website www.sobiborinterviews.nl. Werkend aan het digitaliseren van de interviews was al besloten de Rachel Borzykowskipenning aan Dunya toe te kennen. Het stemde ons triest dat wij haar dat niet meer konden vertellen, en bovenal dat wij haar de interviews niet meer hebben kunnen tonen. Voor de uitreiking van de penning op 27 augustus nodigden wij op verzoek van Sander en Gerben een groep mensen uit die nauw betrokken waren bij Dunya. Op deze wijze beleefden wij een informele overhandiging van de Rachel Borzykowskipenning aan Sander en Gerben, geheel in de geest van Dunya Breur.

Gerben en Sander Breur

Op vrijdagavond 8 oktober vertrokken negen deelnemers met Alwin Kapitein en Frank van der Elst per nachttrein naar Warschau om op zaterdag in Lublin te arriveren, de standplaats voor de Studiereis die van zondag 10 t/m vrijdag 15 oktober plaatsvond. Vrijwel alle deelnemers aan de reis hadden tevoren het boek *From the ashes of Sobibor* van Thomas Blatt gelezen. Daarmee was Izbica, de geboorteplaats van Blatt, bij iedereen al bekend. Dit dorp werd in zijn jeugd overwegend bewoond door Joden en werd tijdens de oorlog zowel getto als doorgangskamp. Hier werd een bezoek gebracht aan de plaatselijke basisschool, die sinds enige jaren de Joodse begraafplaats onderhoudt. Bijzonder was dat Thomas Blatt zelf zich bij de groep voegde op de dag dat Sobibor bezocht werd en persoonlijk de rondleiding voor zijn rekening nam. Naast Izbica en Sobibor werd ook een dag besteed aan Belzec, Lublin, Majdanek en Treblinka. Nadat er een week lang was opgetrokken met Duitsers en Polen en er 's avonds in een café niet alleen was nagepraat maar ook veel was gelachen, werd er vrijdagavond in goede sfeer weer afscheid genomen en vloog de groep op zaterdag 16 oktober terug naar Nederland. http://www.stichtingsobibor.nl/reizen/studiereis

Lublin, hoofdkwartier Aktion Reinhard

Bord Sobibor langs spoorlijn

Majdanek

Om stil te staan bij de opstand van 14 oktober 1943 in het vernietigingskamp Sobibor organiseerde Stichting Sobibor op donderdagavond 21 oktober alweer voor het vijfde jaar op rij een thema-avond in het Verzetsmuseum Amsterdam. In de herdenking van dit jaar werd vooral aandacht geschonken aan die slachtoffers van de nazi's die werden vermoord omdat hun leven 'levensonwaardig' werd geacht: de verstandelijk en lichamelijk gehandicapten. Met bijdragen van ons bestuurslid Alwin Kapitein, dr. D.W. de Mildt en Janneke de Moei werd de dubbele band aangetoond tussen Sobibor en de moord op gehandicapten. Aan de ene kant hadden veel in Sobibor werkzame SS'ers hun ervaring met massamoord en vergassingspraktijken al tussen 1939 en 1941 opgedaan tijdens Aktion T4, het 'euthanasie'-programma van de nazi's voor verstandelijk en lichamelijk gehandicapten in Duitsland en Oostenrijk. Aan de andere kant heeft Sobibor nog een tweede relatie met moord op gehandicapten. Vanaf het begin van 1943 werden in Nederland Joodse patiënten uit diverse ziekenhuizen en instellingen weggehaald. Vanaf maart maakten deze patiënten deel uit van de 19 transporten per goederentrein naar Sobibor. Jannie Oosterveen en Sjaak Zegerius, bewoners van de instelling 's Heeren Loo te Ermelo, vertelden in een vraaggesprek met Rozette Kats over hun reis naar Sobibor in april 2009 en hoe zij daar, aan de Gedenklaan, vier stenen hadden geplaatst ter nagedachtenis aan de twaalf gehandicapte Joodse bewoners van hun instelling, die op 16 april 1943 in de gaskamers van Sobibor waren vermoord.

Muzikanten van zorginstelling Scorlewald

De avond werd opgeluisterd door een groep muzikanten van zorginstelling Scorlewald, mensen met een verstandelijke handicap. Zij speelden Jiddische melodieën op zelfgemaakte instrumenten. http://www.stichtingsobibor.nl/levensonwaardig

In 2011 verschijnt in onze serie Getuigenissen het verhaal van de Joodse bewoners van de instelling 's Heeren Loo te Ermelo. Deze geschiedenis is onderzocht en vastgelegd door Janneke de Moei.

Vlnr Bestuur Stichting Sobibor: Bennie Vlaskamp, Rozette Kats, Alwin Kapitein, Frank van der Elst, Jetje Manheim en Mirjam Huffener (projectmanager). Zittend: Jules Schelvis, Hilde Waage

Net als in eerdere jaren mochten wij ons ook in 2010 verheugen in een aantal trouwe donateurs, die ons met hun vaste en regelmatige toelage steunen in ons werk. Wij zijn hen zeer dankbaar voor het hart dat zij ons als vrijwilligersorganisatie daarmee onder de riem steken. Met uw giften konden wij alle activiteiten waarover u in dit jaarverslag kunt lezen realiseren. Voor een aantal specifieke projecten ontvingen wij subsidie. Ons financiële jaarverslag wordt ieder jaar door een accountant beoordeeld en goedgekeurd.

Omdat wij in 2010 erg gericht waren op het proces-Demjanjuk, werkzaamheden die wij moesten verrichten buiten onze reguliere activiteiten om, hebben wij dit jaar minder contact gezocht met u, onze donateurs, met als gevolg dat onze inkomsten ten opzichte van vorig jaar wat zijn teruggelopen.
Nu het proces-Demjanjuk eind mei 2011 ten einde komt zullen wij ons daarna weer meer kunnen richten op de taken die wij ieder jaar uitvoeren. Ook ons contact met u zullen wij weer intensiveren.

Op deze plaats willen wij u ook opmerkzaam maken op ons nieuwe donateursbeleid. Bij een donatie tot € 25,- per jaar komt u op onze mailinglijst te staan en wordt u op de hoogte gesteld van onze activiteiten. Bij een jaardonatie van € 25,- of meer ontvangt u ook onze andere, papieren uitgaven, waaronder jaarlijks een boekje met Getuigenissen.
Wij hopen ook in 2011 op uw steun te mogen rekenen. Wij hebben een aantal activiteiten in voorbereiding die, net als ieder jaar, weer door u kunnen worden bijgewoond.

Jubels Marketing Communicatie Services die ons Jaarverslag 2009 sponsorde.

Accountant Paul de Goed van Stighter en Partners die een deel van zijn werkzaamheden bij wijze van sponsoring om niet verzorgt.

Arie van Dalen die ons adviseert en al onze uitingen leest voordat zij gedrukt worden.

Lotty Huffener-Veffer en Ernst Verduin voor hun bijdrage aan het middagprogramma na de herdenking van de Kindertransporten.

Dr. D.W. de Mildt, Janneke de Moei, Jannie Oosterveen en Sjaak Zegerius van 's Heeren Loo en de muzikanten van Scorlewald voor hun belangeloze bijdrage aan de avond in het Verzetsmuseum over Aktion T4 – 'levensonwaardig leven'.

SUBSIDIES ONTVINGEN WIJ VAN

- Fonds voor Vrijheid en Veteranenzorg en Stichting Collectieve Maror-gelden Nederland voor de Herdenkingsreis

Het Nationaal Fonds voor Vrijheid en Veteranenzorg. Dit fonds deelt mee in de opbrengsten van de Bank-Giro Loterij en de Lotto. Uw deelname aan deze loterijen wordt daarom van harte aanbevolen.

- Stichting Collectieve Maror-gelden Nederland voor de begeleiding van mede-aanklagers in het proces-Demjanjuk.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

- Ministerie VWS, Eenheid Oorlogsgetroffenen en Herinnering WOII, voor het project Late gevolgen van Sobibor en de voorbereiding op het proces Demjanjuk.

- Mondriaan Stichting, VSB-Fonds, Fonds voor Vrijheid en Veteranenzorg, Stichting Levi Lassen en Stichting Collectieve Maror-gelden Nederland voor het project Late gevolgen van Sobibor.

DONATIES

Stichting Sobibor is een vrijwilligersorganisatie. Dit betekent dat wij onze activiteiten moeten organiseren met de inkomsten die u ons als gift schenkt. Wij doen ons best u gemiddeld vier maal per jaar te informeren over onze activiteiten en u bent welkom bij de lezingen die wij ieder jaar programmeren.
Het uitgeven van een jaarverslag is een zinvolle, maar ook een kostbare taak. Daarom sturen wij een gedrukte versie van ons jaarverslag aan donateurs die ons met minimaal € 25,- per jaar steunen. Alle anderen ontvangen ons jaarverslag per e-mail als pdf-document. (Zie ook http://www.stichtingsobibor.nl/contact.) Wanneer u er de voorkeur aan geeft onze berichten zoveel mogelijk digitaal te ontvangen, vernemen wij dat graag: info@stichtingsobibor.nl

Ook in 2011 doen wij weer wat in ons vermogen ligt om met de inkomsten die wij ontvangen zo goed mogelijk inhoud te geven aan onze doelstelling:

HERINNEREN DOOR INFORMATIE EN EDUCATIE

WWW.STICHTINGSOBIBOR.NL